

Megjelenik a Társalkodóval együtt minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerktő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy más külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetésny fölvetetik 's pontosan közöltetik.

Hanyatlásra sietvén a folyó év, tisztelettel figyelmezteljük kettős testvér lapunk t. olvasóit, 's különösebben az orsz. távolabb réseiben lakókat, szorgalom- v. gyorskocsin előfizetésük iránti intézkedés végett, hogy nyomtatandó példányaink száma iránt kívántatólag rendelkezhezzünk 's iker lapunkkal hiány nélkül szolgálhassunk. A Jelenkor és Társalkodó jövő évben is a mostani de bővítettebb alakban, mindkettő újöntetű betűkkel fog megjelenni, hetenkint kétszer, minden ízben két íven, 's midőn tárgyhalmaz kívánja, félível szaporítva is. Az országgyűlési tanácskozások rajzát mint eddig, úgy ezentul is folyvást eszközölhető gyorsasággal 's terjedelmesen adandjuk. Az Értesítő mindennemű hirdetést jutalmos díjért és pontosan közlend. Az előfizetés díja postán 's Budapesten házhoz küldéssel boríték alatt, jétévre 6 p.frt, borítékalanul helyben házhoz küldve 5 forint, egész évre pedig 12 és illetőleg 10 fl. p.p. Külföldre járatandó példányok iránt egyedül a bécsi cs. kir. főpostahivatalnál rendelkezhetni; egyébiránt pedig az ország minden kir. postahivatalainál és nálunk Pesten, uri-utczái 453. sz. Trattner-Károlyiház első emeletén. A címeiket tisztán kérjük beküldetni. A Jelenkor és Társalkodó szerk.

FOGLALAT: Magyarország és Erdély (országgyűlési közlemény: földi ülések a' börtönrendszer, 's a' rendi üzenet iránt a magyar nyelv tárgyában; kerületi viták a' legújabb k. k. leirat ügyében; 's a' Hácsmegeye: megyei utasítások 's magányügyek; Baja széplése 's új vállalkozás; budapesti négyesület; nemzeti színház; adakozások a' miskolcziak javára; Zágráb város országgyűlési utasításai; 's a' t.)

Aldunai tartományok (Bibesco haza érkezik; moszka politika cserkeszek iránt; szerbiai hírek. Spanyolország (Olozaga cortes-elnökké választott; alkudozások Prim és Ametller közt; Izabellát nagykoruvá nyilatkoztatja 193 szózatál a' cortes.)

Anglia (O' Connell új fölszólítása az irlandiakhoz; a' nagy eskütszék ítéletét nov. Sára várják.) Franciaország (a' France vad alól fölmentve; Nemonrs hg utítverei.)

Görögország (egy vagy két kamra legyen e?) Törökország (Oláhország váltása; vranai lázadás.) Keletindia (Penzsabb uralkodója meggyilkoltatik.) Külföldi elegyhír. Értesítő.

Magyarország és Erdély

Országgyűlési közlemény.

III. ker. ülés novemb. 11kén. d. e. 9 1/2 órakor. Elnökség stb. mint előbb. A' mára halasztott indítvány fölött érdekes viták keletkeztek: vajjon tárgyalásba kelljen é azt venni, vagy pedig, mint egy pár tag már tegnap is kívánta, elhalasztani, míg e' részben a' megyéktől utasítások érkezendnek. Miután ez értelembe az ülés kezdetével mindjárt szólaltak föl némely tagok, egyike különösen úgy nyilatkozott, hogy ő az indítványt csak azért kívánta mára áttétetni, hogy iránta a' ker. RRek conversáljanak, 's midőn e' conversatióban ő maga is részt kíván venni, előterjeszti egyszersmind személyes nézetét az iránt, mikül látja ő föltételezve az országgyűlés évenkinti tartása kérdését. A' régiebb országgyűlések történetét azt bizonyítják, — hogy minél gyakrabban tartatott országgyűlés, annál több izgalom, surlódás fejt ki 's minthogy a' törvényhozás akkor ugyszólván csak az ellenséges hatalmakkal volt csatátérre, nem hogy elmozdította volna az ország boldogságát, hanem sokban akadályozója volt, mit egyébiránt nem az institutionak, hanem azon tárgyak természetének kell tulajdonítani, mellyek akkor szőnyegen forogtak. Most igen sokban változott a' körülmény, a' nép ügye pártfogást nyert, a' törvényhozás meg akar felelni föladatának, de a' népképviselő fogalmával még össze nem egyeztethetők annak elemei, 's nem annyira az egész nemzetnek, mint inkább csak egy fractiójának kifolyása, 's míg ez így van, addig az évenkinti országgyűlést nemcsak célszerűnek nem tartja, hanem újabb szakadásoktól fél, mert azok, kik most kizárólag képezik a' törvényhozást, e' hatalmat annál biztosabban tartandják kezökben, 's mellette sokkal hathatósabban küzdöttek eddig, 's így majd a' viszonyok egy egyszerű zavarba mennek át, mellyek végre magát az alkotványt is semmivé teszik. Míg őt tehát az évenkinti országgyűlés elhatározatának, szükségképp megszüntetendő volna a' hatósági utasítások adása, és a' megyéknek követelket visszahihatalási joga. Csak akkor foghatalnának azok függetlenül és szabadon működhetni, 's csak így szűnnek meg a' tárgyalásoknak is azon csigalassúsága, melly már köz példabeszéddé vált; csak így mellőzhetnék a' követi utasítások ide 's tova magyarázgatása, mellyekben elég biztosság úgy sem található, hanem keresni kell azt a' követnek egyedi szilárdságában 's törvényhozői képességében. Ezen előadás ellen többen fölszóltak. E' vitályt nem conversational, hanem szokott érvényességű tanácskozásnak kívánták tekintetni. Legkevesebb som is látták az évenkinti országgyűlés-tartást akár

zavarok kifejlődése okának, akár a' követutasítási és visszahihatalási joggal összeütközésnek, mert hisz épen a' közelebb országgyűlések bizonyították, hogy a' bajok annál hamarabb 's annál biztosabban orvosolhatók, minél többször van erre mód és alkalom, mi alkotványos országban csak a' törvényhoző testnek köztanácskozása. De jogok csorbitásáról sem lehet itt szó, mert mikép egy megyei követ az indítvány valódi irányzatát fölvilágosította, nem az van itt szándékban, hogy az országgyűlés rendeztesse, 's ez által mintegy örökre megállapítsák az országgyűlés évenkinti tartásának szüksege, hanem az indítványzó tagnak, mint szinte az azt pártolónak igyekezete csupán az, hogy míg a' teendők oly nagy sora bevégeztek, míg a' halomra gyűlt kérések békés ton megoldása eszközölhetetik, addig hivassék össze az országgyűlés évenkint, mint már Szilágyi, I. és II. Ferdinand időszakában is történt. Maga az indítványzó különösen előad most fejtegetett irányzatát 's hiedelmét fejezte ki az iránt, hogy ha a' ker. RRek azon tagjai, kik utasítás-vétel előtt minden fontosabb tárgyhöz határozólag szólástul küldöik által el vannak tiltva, ezen fölvilágosításokkal terjesztendik elő az ügyet 's kifejtendik, mikép ezen indítvány a' nemzet jogai erősítésére 's biztosítására céloz, de a' kir. előadásokra fölterjesztett fölirással is tökéletesen összehangzik, lehetetlen, hogy találkozhassék törvényhatóság, mely az indítvány elfogadását roszalhasa. Bármennyire meggyőzni látszott is szavaival az indítvány tárgyalásába bocsátkozni nem akaró követeket nézetének 's az indítványnak helyességéről, mégis több ízben sürgettek a' kérdésnek szavazás általi eldöntése, miben végre a' nagyobb rész megnyugodván, az indítvány tüstínti tárgyalásba vétele mellett 19, ellene pedig (utasítások érkezéseig) elhalasztani kívánással 27 megye szavazott. Az utasítások megérkezése végett a' szavazás megtörténtével egy tag dec. közepére vélte kitüzendőnek az elhalasztás határidejét, mit egy pár követ tárgyalása mellett a' ker. RRek fölkiáltással elfogadtak, 's az ülésnek délutáni félóra tájon vége szakadt.

LXVIIIik orsz. ülés nov. 11kén d. e. 10 órakor egyedül a' m. főRknél. Folytatván mai ülésben is a' tegnapi tárgy, az elolvasatott §§okra köv. észrevételek tétettek: 261. §. egy nm. püspök indítványa következtében ekkép módosítottik: „mint lelkészek az illető egyházi előjárás alatt állván.“ 263. §. Egy m. b. ezen §. kihagyását indítványozá, mert ugymond ezen §. rendelete attól függ, elfogadják é a' m. főRk a' kápolnát vagy nem? de nem pártoltatott. 265. §. Egy m. püspök ezen §ból a' szertartásokat a' tegnapi határozat szerint kihagyatni, 's a' § közepén ezen szó „látogatassák meg“ után ezen szavakat: „kötelességeiket teljesítsék“ tétetni, a' többit pedig elhagyni kívánta 's pártoltatott. A' 266. §ra azon észrevétel tétetett, miszerint szaporodván a' lelkészek száma, tétessék itt ki, hogy a' lelkészek a' rabokat legalább kétszer látogassák meg. 286. §. ezen §ban az orvosok azon rendelet alól, hogy természeti 's időjárás vizsgálatot tegyenek, egy m. gr. által felszabadított indítványoztatnak, de feleletül adatván, hogy ezen vizsgálat befolyással lehet a' betegségek okai megítélésére, a' szerkezet meghagyatott. 308. §. Ezen §ban levő esküformára nézve egy m. főispán 's gr. azt kívánta, hogy csak az maradjon meg benne, mi a' titoktartást illeti, egy ifju gr. pedig azon oknál fogva, hogy az eskü ezen §ba foglalt személyekre nézve nagy befolyással van, 's inkább szükséges, mint a' főbb hivatalnokokra nézve, kiket kötelességeik hű teljesítésére a' becsületérzés is eléggé ösztönöz, megtartatni, 's a' szerkezet csakugyan megis maradt. 313. §. Indítványoztatott, hogy ezen §ban nyilván tétessék

ki, mikép az örök pénzt ne fogadhassanak el a' látogatóktól. Mire válaszoltatott, hogy a' magányrendszerrel látogatásnak nincs helye. XIVik fejezet. 325. §. Egy m. báró azon oknál fogva, hogy a' hatósági börtönökre nézve, a' középponti felügyelés szükséges levén, mivel ugymond a' gr. indítványa szerint ezek is az 1827ki orsz. választmány munkálata szerint javíttatni fognak, ezenSt, mellyet némelyek ki akartak hagyni, megtartatni kívánta azon módosítással, hogy 6 tanácsos helyett a' m. főRk legalább 4ben nyugodjanak meg. Ezen indítvány, azon oknál fogva is, hogy a' hatósági börtönök felügyelés nehezebb, mint egy mintabörtönre, 's hogy a' hatósági börtönökre nézve a' javítás egy szempontból történhessék, elfogadtatott. 327. §. Ezen §ban a' hatósági börtönökre felügyelő biztosság működéséről 's hatóságáról levén szó, 's már feljebb elhatározatván, hogy 4 tagból álljon, itt azon módosítás történt rajta, hogy üléseiben az elnökön kívül még két tagnak kell jelen lenni, a' többiek pedig évenkint a' hatósági börtönöket látogassák meg 's azokról a' börtöni biztosságnak jelentést tegyenek, ehhez képest „tanácsosak“ szó helyett „tagok“ tétessék. Vita keletkezett azonban a' felett, hogy ezen biztosság a' hatósági börtönök javíttatását nem eszközölheti; mert majd ugy fognak járti ezen biztossággal, mint a' megyékben a' népneveléssel, hol a' szolgabíró az iskolák megvizsgálására kiküldetik, a' hiányokról jelentést is tesz, de azok nem igazíthatatnak, mivel nincs reá fundus: de meg a' vérhatalommal bíró uradalmakat nem lehet arra szorítani, hogy új börtönöket építsenek, midőn tudják, hogy ezen jog ideje nem sokára le fog járti. Azonban ezen ellenvetésekre azon felelet adatott, hogy ezen biztosság nem parancsolás végett megy a' hatóságokhoz, hanem azért, hogy a' törvényt végrehajtsa, 's aztán a' vérhatalomról még itt nincs szó, de hinni lehet, mikép senki sem fogja ellenzeni, hogy ezek a' törvényhatóságok adassanak által. 328. §. Ezen §ban az rendeltetvén, hogy az ország főorvosának e' börtöni biztosság üléseiben jelen kell lennie, ez, mint teljes lehetetlen, mivel az ország főorvosának az egész országban néha utazásokat kell tennie, megváltoztatni indítványoztatott. Azonban országbíró ő exca azon megjegyzésére, hogy minden részletről rendelkezni nem lehet, hogy ha a' főorvos a' biztossági ülésben meg nem jelenhetik, a' helyt. tanács mást rendelhet helyette, a' szerkezet meghagyatott. 334. §. Ezen § rendeletére nézve azon megjegyzés tétetett, hogy a' helyt. tanács a' hatósági börtönökben levő hiányokat oly rögtön, mint itt rendeltetik, hiányozván a' „nervus rerum gerendarum“ nem orvosolhatja, tehát illyest törvénybe tenni nem kellene. Azonban egy m. báró erre azt jegyezvén meg, hogy itt nem mondatik, hogy a' hiba egy hónap alatt igazíttassék meg, hanem, hogy a' helyt. tanács egy hónap alatt, megigazíttatása iránt rendelést tegyen, másképp a' helyt. tanács nem is orvosolhat, a' szerkezet meghagyatott. 335ik §. Ezen §t illetőleg egy báró kíváná, miszerint a' t. hatóságok minden évben egy megbizottat küldhessenek tudakozás 's tapasztalás végett a' mintabörtönbe, kinek az igazgató mindent megmutogatni, elbeszélni 's hatósága rabjainak magánykamráiba is bevezetni tartozzék, ezt pedig azon oknál fogva kíváná, hogy a' hatóságok a' mintabörtön állásáról, hatóságáról tudomást szerzhessenek; hogy továbbá arra nézve: vajjon a' magányrendszer célszerű é? szükséges, hogy minél nagyobb pontossággal vezettessék, errenézve pedig ellenőrség kívántatik, 's végre, ha valami fogyatkozás lenne a' mintabörtönben, annak orvosoltatása végett a' hatóságok a' helyt. tanácshoz felirhassanak. Azonban a' ns. bárónak ezen kívánsága, azon oknál fogva, mert illyen látogatás könnyen visszaélésekre

nyújthatna alkalmas, nem pártoltatott. 338. §. módosított ekkép, hogy az orvos és egy tanácsos írja alá, továbbá, hogy ezen szavaktól kezdve: „hanem hiteles 'sat. kimaradjon. 342. §. Egy m. gr. pártolá, hogy a mintabörtön által szerzett tapasztalásról az országgyűlés tudósítsassék, de azt nem, hogy az országgyűlés időről időre rendelkezék a' hatósági börtönökről, midőn már ugymond egyszer megállapítottak, nem akarja, hogy a' törvényhozás a' végrehajtó hatalom körébe vágjon. Erre egy m. báró azon megjegyzést tette, hogy meg nem foghatja, mikép eshetik az meg, hogy az e' ötte szolt gróf, midőn pártolja a' mintabörtön utján teendő tapasztalások országgyűlés elibe terjesztését, nem akarja, hogy a' hatósági börtönökről az országgyűlés tudósítsassék; mert ha ő fels. elvállalja is a' mintabörtön költségeit, nem kívánhatni, hogy a' hatóságokét is vállalja el, akkor pedig ezeket a' hatóságoknak kell viselniök, ha pedig ezek viselik, szükség, hogy az országgyűlés azon börtönökről is tudósítsassék. Hosszasabb vita keletkezvén e' tárgy felett, országbíró ő excaja azon megjegyzéssel csilapítá le azt, hogy most e' tárgyba bocsátkozni nem kell, hanem nyilatkoztassék ki a' t. KKnak, mikép meg egyezünk abban, hogy a' mintabörtön az országgyűlés tudósítsassék. 343. §. Itt egy m. báró által indítványoztatott, hogy miután A. gr. azon indítványa, miszerint a' hatósági börtönök az 1827ki orsz. választmányi munkálata szerint javíttassanak, elfogadtatott, jó lenne azt is felolvasatni. Ez elfogadtatott, de úgy, hogy csak a' megkezdett börtönrendszer tárgyalása után fog teljesítésbe vétetni. XVIIk fejezet. Itt fog kijelenteni, hogy a' m. főRk egy mintabörtönt kívánna felállítani. Azonban visszatért az itélőmester a' XVIIk fejezet §§ainak felolvasására, melyekben az építést illető részletes rendelkezések foglaltatnak. Egy m. püspök indítványozá, hogy a' sétatér mimodoni építését itt kellene meghatározni. Ekkor vitakozás keletkezett a' felett, hogy a' börtönépület hány emeletre építtessék. Némelyek fő dszintire kívánták, azon okból, hogy az illyennél alkalmasb a' sétatér készítés, a' szellőztetést is könnyebben eszközölhetni. Mások ellenben több emeletet; mert 500 kamra földszint nagy terjedelmet kíván, 's mentül nagyobb az épület magassága, ha az építés sokba kerül is, de fenntartása annál kevesebbe, 's a' börtöni administratio is így sokkal könnyebb leendő. Nádor ő fens. kijelentvén, hogy majd a' mellyik épületterv fogadtatik el, attól függ ezen rendelkezés, a' szerkezet mellett maradt a' többség. A' 351. §ból az 'építtessenek' után levő szavak, minthogy csak egy mintabörtön fog építtetni, kihagyatnak. 362. § Egy nm. püspök előterjesztvén, hogy minden sanyargatás közt legnagyobbnak fogja a' kath. rab tartani azt, ha közönséges isteni tiszteletlen jelen nem lehet, a' kápolnát akkép kívánta építtetni, mint nem rég Angliában közel Londonhoz építtetett egy, hol a' rabok álorczásan jelennek meg isteni tiszteloten, 's egymástól külön választva ülnek székeikben. De ennek létesítése sok nehézséggel járónak mondatván, nem fogadtatott el. XVIIIk fejezet. 383. §. Elfogadtatván, hogy a' mintabörtönt a' kincstár építtesse fel, ezen §. kihagyatni indítványoztatott. Azonban egy m. báró 's főisp. helyettes előadván, hogy a' hatósági börtönök javíttatása pénz nélkül nem történhetik, pedig A. gr. indítványa ezt is kívánja, annál fogva be kell ezen §. tárgyalásába a' m. főRknek bocsátkozniök, 's ezen §t, miután már fel is olvasztatott, pártolja. Csakugyan országbíró ő excaja azon módosításával, hogy ezen §. ő felsége elibe addig sanctio végett ne terjesztessék föl, míg a' pénzkivetés és kezelés iránt igazságos kulcs kidolgoztatni nem fog. a' hatósági börtön költségeinek a' nemesek es nem nemesek általi aránylagos viselése elfogadtatott. 383. §. Akkép módosított, hogy a' mintabörtön-építés, az épület-fenntartás, 's a' személyzeti fizetés költségeit a' kincstár viselje, a' rabok tartásáról pedig saját hatóságaik gondoskodjanak. Befejeztetvén ezen fejezet tárgyalatása, nádor ő fens. az ülést d. u. 2 órakor elosztatta.

LXIX. orsz. ülés nov. 13kán d. e. 10 órakor egyedül a' m. fRnét. Az 1827ki fogházjavításról szóló még diák nyelven szerkesztett orsz. választmányi munkálattal azon része, mellynek nyomán a' megyei, vagy inkább hatósági börtönök jelen nyomorú állapotja gr. A.-nak a' m. főRdi többség által elfogadott indítványa szerint lenne javítandó, olvastatván tárgyalásul, azok közül, kik minap gr. A. indítványát ellenzétek, egy m. b. mindjárt az első pontnál, hol az mondatik, miszerint a' börtönök csak egy kijárás legyen, azt jegyző meg, mikép már ezen első pontnál kitűnik ezen munkálattal a' most fenálló börtönökre nem alkalmazhatása, ehez képest újra kell építtetniök; kérdi tehát szóló: hol vannak e' munkálattal az éoitési tervek. Mi-

re indítványzó gr. azt jegyző meg, hogy ő csak az elveket általánosabban akarná itt eldönteni, az alkalmazást pedig, jelesül az épülettervkészítést a' t. RR bölcsőségére kívánna bízni; erre válaszó az előbbi észrevételt tett báró: Jól van, mondjuk ki tehát, hogy a' hol jelen munkálathoz alkalmazható börtönépületek nincsenek, ott újakat kell építeni. Ismét a' vádlottak iránt emelt szót az előbbi báró, megjegyezvén, hogy a' tárgyalás alatti munkában, a' vádlottak egymástól elkülönöztetése iránt nincs gondoskodás. már pedig e' nélkül helyes eljárás lehetetlen, pártolólóg tehát ki kell mondanie' munkában, hogy a' vádlottak számára külön kamrák építtessenek. Az indítványzó gr. így felelt a' börtönjavítást rendszeresen szorgalmazó bárónak: kik egymással bünöstársak, azokat igen is el kell különzeni, ámde jelenleg ohajtaná az indítványát igazoló gróf nem feledtetni, mikép a' 827ki rendszer csak ideiglen ajánlatot, annál fogva létesítésére tetemes költségeket fordítani nem lehet. Ezen megjegyzésre egy más m. gróf azt monda, hogy a' vádlottak elkülönöztetése végett ajánlott épületekre teendő költségek akkor is megleendő haszna, ha a' magányrendszer általánososan létesíttetnék. Többször szorgalmazák még a' vádlottak szoros elkülönöztetését, mások pedig csak annyiban vélték ezt általánososan kimondandónak, mennyiben a' fenálló épületi körülményekhez képest az lehetséges. Végre egy megyei főispán ezen szavakkal vette véget a' vitának: non tantum delinquentes sed et inculpati különíttessenek el. Tovább olvastatván a' munkálattal egy b. azt jegyző meg, hogy e' munkában a' rabok háló-termeikre nézve kategoriákra osztatnak ugyan, de szóló ohajtaná, hogy ezen osztályozás a' munkatermekre nézve is állapíttatnék meg, mit egy m. gr. annál is inkább elfogadhatónak vélté, mert csak nem szeretné hinni, hogy az 827ki terv ideiglenes elfogadásával a' magányrendszer általános létesítésének útját kívánna elválni a' többség, mihez még azt adá egy főisp. b., hogy a' magányrendszerrel megállapított elvhez képest a' kényszerített munkát itt sem kívánna általánososan minden rabra kiterjesztetni. Mire válaszólatott, hogy miután a' dolgozó rendszer fog ideiglen megállapíttatni, az együttlevő rabokat minden kivétel nélkül munkára kell szorítani, különben annál több idejük lenne egymás erkölcsét megvesztegetni, az tán meg ha a' magányrendszerrel jatalomnak tekintendő is a' munka, de itt tagadhatlanul némi pótléka leendő a' büntetésnek. Ezen észrevételek nyomán megmaradt a' szerkezet. Olvasztatván tovább a' választmányi munkálattal, egy gr. kívánta: hogy a' raboknak munkabérükből tartásdíj levonattatása nélkül itt is juttassék egy rész, miként ez a' mintabörtönél megállapíttatott, mire válaszólatott, hogy miután a' rabok együtt fognak dolgozni, a' közös eredményt a' szorgalomhoz képest bajos felszótani, azonban nem is igazság az, hogy a' rabtartásdíj a' munkabérből le nem vonatván a' gonosztevők az ártatlan polgárok rovására mintegy jutalmaztassanak. Ezen észrevételek következtében megmaradt a' szerkezet. Következvén a' fegyelmi bánásmód, szóba jött a' testi büntetés is, mi nem kis vitára szolgált alkalmul, midőn némelyek e' kérdést ez uttal mintegy melleleg tárgyalni nem akarták, mások pedig azt sürgették, hogy az egész 1827ki választmányi munkálattal szakszonkint tárgyalassék, mivel ezt kívánja azon indítvány természetesen, mellyet a' m. főRdi többség elfogadott; mert miután a' t. KK. és RK. megmondták, hogy a' rabokat csak úgy javíthatni, ha a' magányrendszer a' megyékbe is behozatik, a' nm. főRdek pedig a' magányrendszert a' hatósági börtönökbe nemcsak be nem akarják hozni, hanem annak behozatálát elis tiltván az 1827ki választmányi munkálattal mondják jónak 's elfogadandónak, illő tehát miszerint vagy kimondják hogy az általuk ajánlott. 1827ki választmányi munkálattal tökéletes, vagy ha ezt nem hinnék, szükség hogy az ajánlók nézetei szerint módosíttassék a' munkálattal, mert szóló azt sehogysem bírná elhinni, hogy a' m. főRk ollyas valamit akarnának ajánlani a' t. KK. és RKnek, minék jóságáról magok sincsenek meggyőződve. Tárgyalni kell tehát e' munkát szakszonkint, külsőjön, mennyire ajánlhatják ezt a' m. főRk a' t. KK. és RKnek, különben mintegy láttatlanban nincs mód azt ajánlani. Szólóni kell tehát itt arról is: mit tartanak a' m. főRdek a' testi büntetésről mint fegyelmi fenytékről. Ezen okoskodás nyomán többen kívánták a' testi büntetésnek fegyelmi szempontból tárgyalatását, felhozván egy m. gr. a' jobb oldalról, hogy miután a' t. KK. és RK részletesen kidolgozott munkát küldöttek át a' m. főRkhez, a' m. főRk pedig e' munkának egy részét elvetvén, más ajánlanak helyette, szükség, hogy az, a' mit ajánlanak, részletesen kidolgozott legyen, ámde midőn a' m. főRk csak azt mondják, hogy az 1827diki

választmányi munkálattal ajánlják, és mégis azt szakszonkint megvizsgálni nem akarják, hanem módosítását a' t. KKra és Rkro bizzák, a' m. főRk ollyasmint ajánlják a' t. Kknak és Rknek, mire nézve még magok sincsenek tisztában. Azt mondják ugyan a' m. főRk, hogy alapelveket kívánna csak megállapítani, de részletekbe bocsátkozni nem akarnak. Igen, de már is belé bocsátkoztak, mert már meghatározták a' rabnak élelmódját; eldöntötték: hány zsebkendője legyen, 's mos: a' testi büntetésről nem akarnak szólni, holott épen a' testi büntetés teszi az 1827diki orsz. választmányi munkálattal alapját, pedig már egyszer maga a' m. főRknek többsége elvint azt állapította meg, hogy maga a' criminalis cedex a' bünt. rendszeren alapul, a' midőn azt tetteleg azzal igyekezett megmutatni, hogy a' crim. code x tárgyalását a' börtönrendszeren kezdette meg, 's most ezen elvével, tettevel ellenkezőleg a' büntetés módot csupa részletességnek akarván tekinteni, mellőzni kívánja a' testi büntetés csiklandós kérdését. Ezen szellemben szoltak mindazok, kik az 1827ki orsz. választmányi munkálattal szakszonkint vizsgáltatását sürgették, sőt maga az indítványzó gr. is nyilván kimondatni kívánta itt, hogy a' testi fenyték mint fegyelmi büntetés a' tömlöztartók önkényére ne bizzassék, megjegyezvén azonban, hogy ez által még korán sincs megkötve a' m. főRk keze arra nézve, hogy bírőiképet itélendő testi büntetés iránt véleményeket annak idejében szabadon kimondhassák; mert onnan, hogy fegyelmileg a' testi büntetés eltöröltetik, még koránsem következik, hogy a' testi büntetés bírői ítélet következtében leendő gyakorlatása is eltöröltetett legyen, mivel nem egyszer látunk arra példát, hogy fegyelmileg nem használtatik ugyan a' testi büntetés, ellenben bírői ítélet következtében igen is gyakorlatban van, 's megfordítva arra is lehet eset, hogy a' testi büntetés bírői ítélet következtében nem gyakoroltatik ugyan, ellenben fegyelmileg használtatik. Egyébiránt a' testi büntetést, mond egy nm. országzászlós, itt azért sem lehet exasse tárgyalni, mert az tulajdonképen akkor kerül elő, midőn a' bünt. törvénykönyvnek büntettekről és büntetésekéről szóló része fog tanácskozás alá vétetni. És a' megállapodás ebben törtévény egy m. gr. egy főrendi tagnak azon kijelentésére, mihez képest szerinte a' m. főRk többsége nem tudná mit akar, azt nyilatkoztatá: hogy ennél hazánkra nézve nagyobb calamitas nem lehetne, mert akkor a' többséget megrovó grófnak minden kapacitása mellett sem lehetne e' táblától a' hazára nézve célszerű törvényeket várni. Ezután semmi nagyobb nyomadéku észrevétel nem tétetvén, félben szakasztás nélkül olvastatott a' választmányi munkálattal, mindaddig, míg nádor ő fons. azon kijelentéssel osztatá el az ülést, hogy másnap a' magyar nyelv és nemzetiség tárgyában kelt újabb üzenet, felirás és törvényjavaslat fog tanácskozás alá vétetni.

LXXIX. orsz. ülés a' m. főRknél nov. 14én d. e. 10 órakor. Olvasztatott a' t. KK. és Rk. üzenete, mellyben a' katonai véghelyeknek, polg. bünt. törvény alá rendeltetésökre nézve ő cs. k. fenséget 's a' m. főRt aziránt kéri meg, hogy az illető katonai véghelyekről szükséges adatok szolgáltatását ő felségénél hozzá járulásukkal kieszközleni méltóztassanak. Erre a' horvátországi bán kinyilatkoztatá, hogy miután még tisztában nincs, mikép a' véghelyi katonaság büntetteire nézve polg. törvényhatóság alá tartozzék, kár volna ez által is bonyolítani 's mintegy akadályoztatni a' crim. code x teljesedésbe vételét, mihez még országbíró ő nmga azt adá, mikép előbb a' főkérdésre nézve kellvén a' nemzet és fejedelm között tisztába jöni, addig részletességbe bocsátkozni nem lehet, habár sürgették is más részről, hogy a' tisztába jövetelt elősegítő adatokat a' t. KKtől megtagadni nem lenne méltányos, mindazáltal végzésül csakugyan az mondatott ki, hogy a' véghelyek állapotja, mint a' melly már különben is orvoslásul az orsz. sérelmek közé van sorozva, annak idejében ex professo tárgyalassék. Ezután a' magyar nyelv és nemzetiség tárgyában kelt IVik üzenetét a' t. KK. és Rknek bocsátotta ő cs. k. fens. tanácsk. alá. Az üzenet első szakaszában, azon észrevételök a' t. Knak és Rknek, miszerint Horvátországra nézve a' társországi nevezetű törvényeknek nem ismerhetik el, hanem általánosan ezen országra nézve a' „kapsolt részék“ nevezetű tartják törvényesnek, közhelyesséssel fogadtatott, megjegyezvén azonban, hogy ha a' kapsolt részeket nérszerint akarják nevezni, a' Dalmatia, Croatia, Slavonia törvényes nevezetű kívánják megtartani. Következett ezután az üzenet 2ik pontja, hol a' t. KK. és RR. kifejtik: miért nem járulhatnak a' m. főRk azon kívánatához, hogy a' törvényjavaslat 6ik §-ának végét kihagyják. Horvátországi bán ő nmga az üzenetre nézve azt jegyző meg, hogy abban némi ellen-

mondá
és RR.
nyaira
még se
ban a'
szésök
püspök
gyobb
a' horv
gódta
a' horv
nemzet
nm. pü
ban is
velünk
ban, k
nmga
zödvél
nyeges
nézve,
a' t. KK
vátokr
dalma
gedik
enged
dalom
vényj
sittat
gyarol
gyéb
nek n
ezt a'
menn
ország
a' tö
nézve
vánja
ják é
találk
is. K
kább
magy
inkáb
feldic
zonba
melle
adása
netbe
mibe
mond
gatás
vány
arról
szésö
ta, h
Ezt
m. fő
miké
mást
tásá
jóni
alka
alatt
püsp
gyan
ván,
lasz
dig n
mad
egy
eme
két
egy
hoza
hasz
horv
matí
nem
sum
ség
ván
ügy
szel
felv
a' m.
leer
tudj

mondás van, a mennyiben tudniük egy részről a t. KK. és RR. kijelentik, hogy a horvátok belső nyelvviszonyaira tulnyomólag hatni nem akarnak, más felől azonban még sem akarnak ahhoz járulni, hogy a törvényjavaslatban a nyelv használhatóságára nézve a horvátoknak „tetszésük szerinti“ joga meghagyassék. Ezután egy nm. püspök emelt szót s előre bocsátván azt, mikép itt legnagyobb baj az, miszerint a t. KK. és RR. attól félnek, hogy a horvátok által kijátszatnak, a m. főRket pedig az aggodtatja, hogy a t. KK. és RR. nemzeti buzgósága vagy a horvátok alaptalan aggodalma veszélyezteti a magyar nemzetiség ügyét. Századunk jelleme — úgy mond a nm. püspök — a nemzetiség. ragaszkodás, ha azt másban is méltányoljuk, még inkább kell méltányolnunk a velünk jóban és rosszban egyaránt osztozott horvátokban, kikre nézve annál közelebb látja szóló püspök ő nmga a jelen kérdés kiegyenlítettését, minél meggyőződébb, hogy a két tábla közt alig van már valami lényeges különbség a fölterjesztett törvényjavaslatra nézve, mint az, mi a Gik Sban foglaltatik, ottugyanis a t. KK. a latin nyelv használhatóságát engedik meg a horvátoknak, miből a m. főRk nézete szerint, azon aggodalma lehetne a horvátoknak, hogy a mint most megengedik a latin nyelv használhatóságát, úgy majd máskor ezen engedelmet vissza is huzhatják, szóló tehát ezen aggodalom elhárítása végett a t. KK. és RR. által ajánlott törvényjavaslat Gik Sának végét ekép indítványozta módosítani, e szerint Horvátországban a kormányval, Magyarország egyes törvényhatóságival, főtörvény- és egyéb ítélőszékeivel folytatandó hivatalos levelezéseknek nyelve egyedül magyar leendő, nem érte azonban ezt a csatolmányokra, a köz és magányügyekre nézve, mennyiben azok csak Horvátország keblében és horvátországi törvényhatóságok előtt folytatottak, úgy szintén a törvényhatóságok és ítélőszékek tanácskozásaira nézve sem. És így püspök ő nmga egy szóval sem kívánja érinteni, hogy a horvátok a latin nyelvet használják-e vagy sem. — Ezen indítványnak több pártolója találkozott, sőt pártolta ezt maga a horvátországi követ is. Kik az indítványt pártolták, véleményeket leginkább azon okoskodással támogatták, miszerint ők a magyar nemzetiséget magasb szempontból fogván fel, inkább sympathiaébresztés mint erőtetés által kívánják feldicsőíteni. Ezen általános okoskodások ellenére azonban több szózat emelkedett a t. KK. és RR. üzenete mellett is; így például egy m. báró's főisp helyettes előadásában azt mutogatta, hogy a t. KK. és RR. jelen üzenetben sem többet, sem kevesebbet nem kívánnak, mint a mibe már a felső tábla is belé egyezett. Megvan már egy mond a m. báró a comitale conclusum, mellynek felforgatására látja czéloztatni az előre bocsátott püsp. indítványt. Igenis úgy mond szóló, magoka a m. főRk, midőn arról vala szó, miszerint a horvátok a diák nyelvet tetszésük szerint használhatják, nyilván azt értették alatta, hogy a latin és magyar nyelv közt választhatnak. — Ezt értette maga Horvátország követe, azt értették a m. főRendi tábla minden e tárgyban nyilatkozott tagjai, miként ezt a Diarium bizonyítja; ha tehát most ismét mást akarnak érteni, akkor saját conclusumjuk felforgatását vették czélba, mi ha egyszer gyakorlatba találna jöni, számtalan visszaélésre szolgáltatna jövendőben alkalmat. Szóló tehát ohajlja, hogy a szerkezet ügye alatt az, a mi már egyszer diaetale conclusummá vált, a püspöki indítvány következtében ne forgatassék föl. Ugyan illy modorban szóló egy főisp. gr. nyiltan kimondván, hogy most a diák vagy magyar nyelv közül kell választani a horvátoknak, annál is inkább, mert ők mindig municipális jogaikra hivatkoznak, mi pedig egy harmadik nyelv használatát saját statutumjoknál fogva is egy áltáblában meg nem engedi. Most egy főispán báró emelt szót s azt állítja, mikép a m. főRk közül némelyek két elvet látszanak az üzenet változtatása által létesíteni, egyik az, miszerint mondassék ki, hogy a magyar törvényhozás soha sem fog avatkozni abba, micsoda nyelvet használjanak a kapcsolts részek; másik az, hogy a horvátok felszabadíttassanak saját nyelvüket is diplomatikai polczra emelhetni. Mi pedig ha kiváti, akkor nemcsak a már egyszer megállapított diaetale conclusum lenne felforgatva, hanem hátrább löketik az egyes-ség a két tábla között mint valaha. A m. főRk azt kívánják, hogy a horvátok munic. jogait fentartassanak, — úgy de munic. jogok követelik azt, hogy a kapcsolts részekben a diák nyelv használtsassék. Mía horvát nyelv felvirágoztatását s a horvát érdekek előmozdítását illeti a magyar nemzetiség ellenében, azt eszközölni soha sem leendő a magyar főRk hivatása. Ha erre szükség van, tudja azt teljesíteni a kormány, mikép legközelebb le-

iratából eléggé világos. E leirat szóló szerint bizonyosan fog méltányoltsani, midőn, ha a magyar főRktől eredett volna, csak ingerültséget fogott volna okozni. — Meg nem foghatja szóló, hogy a kapcsolts részekkel egy consiliumunk, egy kancelláriánk, egy diaetánk van, miért nem akarnak a horvátok hozzánk közelíteni, hiszen ha nyelvünket megvetik, maholnap physikai lehetetlenség leendő velünk közlekedniök, mert a diák nyelv kimúlásával vagy nekünk kell hozzájuk simulni s nyelvüket megtanulni, vagy nekik hozzánk, azaz török szakad, magyarul tanulni. Nem magyarázhatom én természetesen ösztönül azon mozgalmakat, mellyeket a horvátok darab idő óta nemzetiségünk ellenében elkövetnek, mert ha megsértetnek érezték magokat, hogy egyes törvényhatóságink talán félreértésből nem a nemzet nyelvön írott leveleiket feltűretlen visszautasították, nem kelle vala egész nemzetiségünk ellen feltámadni, hanem megemlékezni azon szomorú napokra, midőn ezen anyaország a laibachikormány alatt nyögő horvátokért édesanyai lelkesedéssel mindaddig rimánykodott, miglen csakugyan megtörtént a visszacsatolás. Azonban ezen visszaemlékezés helyett mi történt? az illyrismus terjesztetik, s azok, kik ott a magyar érdeket képviselik, üldözöbe vétetnek. Ezután egy főispán gr. tagadván, hogy még diaetale conclusum volna, állította, hogy a t. KK. és RR. clausulája az illyrismust nemcsak nem fogja elnyomni, hanem inkább föléleszteti, minek csak egy vehetni gátot, ha igazán ovatosak leszünk; megvan már a magyar kapocs, annál fogva ő a püspöki indítványt pártolja. Ezután egy főkormányzó röviden oda nyilatkozott, hogy ha a tetszésük szerinti törvényjavaslatba tétetik, annak kétségkívül az leendő eredménye, hogy diák nyelv helyett a horvát fog használtsani. Eddig úgy mond szóló, a municipale statutum tiltotta, és mégis midőn még reactióról szó sem lehetett, találkoztak horvát törvényhatóságok, mellyek még a bírói ítéletet is horvát nyelven hozták, mellyeket aztán természetesen a főbb ítélőszékeknek cassálni kellett. Szóló tehát a tetszésük szerinti kifejezést semmi esetre sem kívánja beiktatni. Most a sor egy grófra került. Ő legelőbb is azon vád alól mentegette magát és társait, mintha érdektelen kérdések miatt gátolnák a nemzeti ügynek fejdelemhez juthatását E kérdések úgy mond igenis lényegesek Horvátországra nézve, sőt magasb szempontból tekintve hazánkra nézve is, ezeket koczkatni legnagyobb hiba volna, s úgy látszik, magok a vádlók is azért ragaszkodnak azokhoz olly szigoron, mert ezeket igen is érdekesekek tartják. Nem az a kérdés: kell e anyanyelvünk nézve hazánknban rendelkezni, hanem az: szükséges e a társországok nyelvét megszorítani, azoknak munic. jogait taglani; nem horvát elvek, nem horvát érdekek védelme forog itt fen, hanem az, hogy javasolják e a körülmények, hogy egy nemzet létét prókatori allegatiókkal igyekezzünk fentartani, a másikat pedig prókatori megtámadással eloltani, illy módon nemzeteket ingerelni, de hódítani nem fogunk. Szóló nem osztozik azon főisp. véleményében, ki a kormányi parancstól üdvöt, mert Horvátors. inkább megnyugtathatja az, ha a magyarok lesznek iránta méltányosak, egyébiránt szóló pártolja a püspöki indítványt. Szóltak még többben, kik közül némelyek a püspöki indítványhoz ragaszkodtak, mások pedig a t. KK. és RR. üzenetét pártolták, mig végre ugyanazon főisp. helyettes báró emelt szót, kit már egyszer hallottunk; beszédének rövid vázlata ez: nem akarunk mi mást, mint a mit az országgyűlési többség kimondott, mi a horvát municipiumot is fen akarjuk tartani, de a törvény útján nem ezt is e g ü n k ügyét elő akarjuk mozdítani, minem elnyomni hanem egyesíteni akarjuk magunkat s velünk a horvátokat, annál fogva mi nem mondhatjuk azt ki, hogy a horvátok tetszésük szerint tapossák le a municipiumot, nem, mi ezt nem mondjuk; nincs tehát ok hátrálatni bennünket, mi addig helyön volt, mig az eszmék ez ügy körül surlódásban voltak, de most miután már egyszer tisztába jöttünk, új akadályokat állítani elő minden magyar kebelre csak ingerlés leendő. Ezzel ő cs. kir. fens. későre haladván az idő, az ülést eloszlatta, mint más nap folytatandót.

Nov. 13. 14. 's 15kén zárt ajtóknál magány-tanácskozásokat tartván a t. Rdek a k. k. leirat ügyében, nov. 16. kőv. ker. ül. Elnökök: Olgyay (Pozsony) Matyasovszky (Szepes), Jegyző: Palóczy. A kérdéses leirathoz annak felolvasása után legelsőbb felállott szólok ekép nyilatkozott: mem volt mond itt, midőn a kérdéses határozat hozatott, de meg van győződve annak igazságos létéről s így erősen hiszi, hogy az ügy szentsége, szilárd akarat és hazafiai tiszta kebel előtt

egy nemzet elleni töredék minden erőködése el fog törpülni. Mikép hatott ránk a kir. leirat, leirni fölöslegnek tartja. Tiszteli ő a kormányt; de jelen leiratának sem törvényes sem politikai szempontból helyét nem látja. — Törvényes tekintetből és pedig a formát tekintve nem: mert önkényes rendeletek által országunk nem kormányoztathatik; tartalomra nézve szinte nem: mert a leírás azon kitétele helyett „nequeant“ ennek kellené állni, „nolint“ mivel a horvát követek nem a Rk által gátoltatnak, hanem saját utasításainál fogvást akadályoztattak a szólásban. A leiratbeli törvények ide nem alkalmazhatók. Nem az 1792: 7. mert 50 év után jogosan kívánhatja e nemzet, hogy a horvátok tanácskozásiban nemzeti nyelvünkön beszéljenek. Nem az 1791: 67. mivel a res literaria iránt kiküldött választmány munkálatsi nem köthetik meg a nemzetet annyira, hogy nyelve iránt időnként czélszerű szabályokat ne alkot-hasson. S mindezeknél fogva a „volumus“ helyett czélszerűbb lett volna „optamus“ szót használni a leirat szerkesztőjének. A leirat által említett usus szinte nem áll, mert hiszen maga a leirat a horvát követeknek véleményeik előadására diák vagy magyar nyelvet ajánl. De politikai tekintetben sem állhat a kir. leirat: mert ha áll, hogy határozatot maga körében minden testület hozhat, csak orsz. törv.-be ne ütközzék; az ebből világos hogy a kérdéses határozat által sem méltánytalanság sem igaztalanság sem törvénytelenség nem követtetett el. Méltánytalanság nem: mivel a horvát követeknek 50 év után magyarul tudni köteleességökben áll. Igaztalanság s törv. telenség szinte nem: mert nincs törvény, melly őket a csak diákul szólhatásra följogosítsa. E táblát tehát vádolni nem lehet, mert a kibékülésre időnként minden alkalmat megragadott. Mellette szól igazság, méltányosság és törvényesség. Ha eloszlattatik is az országgyűlés: kisérni fog bennünket az öntudat's a nemzet áldása. Egyébiránt kibonyolhat bennünket minden bajból egy fejedelmi szó: mert az igazságos horvátokban nemzetiségünk iránt még mindig rokonszenvet találunk. Kívánja tehát: tétessék ő felség eh ez felírás, — mellyben a határozat keletkezésére okot adó körülmények kiemeltetvén, jelentessék ki: hogy mig ezen akadályok el nem háríttatnak, minékünk tanácskozni nem lehet. — Az erre következtetett szónok többek közt így szólott: Tekintve a k. kir. leiratot világos: hogy az az eddig divatban volt tractatusok ellenére adatott ki. Nem küldetett ugyanis fel a magyar nyelv tárgyában felírás: mert a főRk azt fölterjesztetni nem engedék, mert ők a magyar nyelvet nem védik, hanem a horvát nemzetiséget pártolják. S vajjon nem fájhat e minden érző kebelnek, hogy midőn a zágrábi események tárgyában figyelmeztetés után sem érkezett válasz: e tárgyban két törvényhatóság pusztá föladására illy tartalmú leirat bocsátott ki. Nem hozza szóló kétségbe a horvát megyék utasításjogát: azonban e tábla tanácskozási gyakorlata mutatja, hogy sokszor több megye ellenére is hozatnak érvényes végzések. Adhat valamely megye a magyar nyelv iránt utasításokat, de arra nem, hogy követei magyarul ne szóljanak. Horvátország köteles lett volna magyarul tudó követeket küldeni. Az 1791: 67. nem tudja miként zavartathatott ide. A „volumus“ h. jobban illett volna az „optamus“ szót használni. Mi az orsz. gy. eloszlátását illeti, az által, hogy loyális propositiók tűzettek ki, még koránsem tétetett elég a nemzeti kívánatnak, mert azoknak testő is kell válniök. De el sem lehet az országgyűlést mostani állásában oszlatsni, mert az 1790: 13 világosan parancsolja, hogy mielőtt az országgy. eloszlatsnék, minden sérelemnek orvosoltatni kell. Ezt nem teszi fel, hanem inkább jót vár a kormánytól. A határozattól elállani nem lehet, mert mint a pótlékutastások is mutatják, az igazságos. — Nemis előlépés ez; mert már 1830ban a főRkhez magyar nyelven küldetett üzenet kir. jóváhagyás nélkül, mi ha akkor megtörténhetett, nem látja át, miért ne lehetett volna a Rknek most is joguk magok körében határozatot hozni. Felírást kíván mint az előtte szólott. Vége a közönséghez azon kérést intézé, hogy midőn e tárgy orsz. ülésben fölvetetik, se helyeslést se rosztalást ne nyilványítsanak, nehogy a mi történhetendik, másnak, e táblának ne tulajdoníttassék. Az utána kőv. szónok: előrebocsátva, a hazafiszkodás után, melly a szigetvári és mohácsi csatáknál mutatkozott, utóbb a nemzetiség állítattott föl, melly hogy létre jöjjön, szükség volt előbb nemzeti nyelvet állítani föl. Ennek folytán megemlíté, hogy a törvényhozás a kérdéses határozat alkotásánál épen a fenemített törvényszerű elvből indult ki, s hogy az ugynevezett reactio nem az összes közönségnek (mellynek a külföld azt tulajdonítani

szereti) hanem egyesek tulbuzgóságának eredménye. Nem követelt el tehát erőszakoskodást a törvényhozás, midőn a kérdéses határozatot alkotó, sőt igen is jogszerűen cselekedett, mert a magyar nyelv kivitta már diplomatikai állását s így az itteni tanácskozásoknak is azon kell vitetniük s mivel a fennálló törvények szerint annak, ki közhivatalt akar vállalni, magyarul tudnia lehetetlen. De továbbá következetesség is van a kérdéses határozatban: mert multországgyűlésen a horvátok sérelmeiket diák nyelven adván be, azok nekik magyarul szerkesztés végett visszaadták, s általuk utóbb magyarul is nyújtattak. Határozat akkor ez történt: annak nyomán mást mint a kérdéses határozatot hozni nem lehetett. A kir. leirat tehát nem törvényszerű; mert valamint magányos ügyeknél a végítéletet mindig vizsgálat szokta megelőzni, úgy itt is hasonló kellett volna tenni a kormányának; felirást kívánván szóló is az előtte szóltak értelmében, de az erre adandó kir. válasz megérkezéig a mostani állapotot kívánja épségben tartani. Ez természete úgy mond minden fölírásnak; de másként is a legigaztalanabb birtokból sem lehet senkit törvény nélkül kiűzni. Végül a kir. leirat különösen megjegyzi, miként abban előbb akadályozásról tételt szó, utóbb pedig megengedték a horvátoknak hogy magyarul is nyuljanak. Ámde ezt a horvát követek nem tevék, s így magok akadályozták magokat a szólásban. Célzatosan is volt a kir. leiratot egyoldalú előadásra kiadni, másként az ősiséget és vallási jogok kiebb terjesztését ellenző egyházi rend és arisztokratia folyamodására is az ősiség fenntartása mellett hasonló kir. válaszokat kellene a kormányának kiadni. Az ekkor felszólalt m. követ szintegy mint az előtte szóltak e három feladást hiszi az orsz. gyűlésnek, u. m. először a nemzetiséget kifejteni, 2) vallási kérdéseket befejezni 3) a haladás stadiumát kitűzni. De épen azért, mivel e kérdések lényegesek, szükség azokat a phrasisk országából kiemelni. A nemzetiségre nézve megengedi: hogy ez szoros kapcsolatban áll a nyelvről, de tagadja, hogy nyelv és nemzetiség egy volna. Nálunk (ellenkezőleg mint Francz és Németországokban) a magyar nyelv iránti kifejlődések épen akkor tétettek, midőn a legtörpebb népfaj is történelmi ábrándokkal fanatizált. A horvátországi utasítások, mellyek sem a törvényességgel sem a méltányossággal nem ellenkeznek, szűlték a jun. 20ki határozatot, s ez viszont a kérdéses kir. leiratot. Ez épen úgy született mint a kérdéses határozat, egyébiránt lehetne itt értekezni: vajjon a leiratban olvasható hortamur, volumus és optamus szók közül mellyik van inkább a maga helyén? De itt magasb szempontból kell kiindulni. S ez abban áll: vajjon a leirat méltányos, törvényes és czélszerű é? annyi igaz, hogy a horvát követek ezen határozat nyomán némultak el. Horvátországban és a tótországi 3 megyében, szóló tudtával, 3 párt létezik, elsőhöz tartoznak azok, kik a magyarodást pártolják, másodikhoz sorozhatók az amphibialisok, kik sem a horvát sem a magyar nyelv mellett nem buzognak; 3dik osztályt képezi a tömegre nézve kicsiny, de a fiatalág által hatalmassá vált illyr párt. A horvát párt az illyrrel majd egy volt, míg úgy fölött folyt a harc; de utóbb személyeskedés jöven közbe, egymástól külön váltak. Az illyrismus magában nem veszélyes, hanem az itt tervezett ellenszegülés által válik azzá. Keltő az orvosság: a kölcsönös elnézés, ez lassu ugyan de biztos ut; más az ellenszegülés, melly kevés időre segíti látszik ugyan, de mitsem használ. Ennélfogva az elválásnak megpendített eszméjét távolról sem pártolja. Mi tettünk úgy mond első lépést az ellenszegülésre (zugás) ismétli hogy a horvátok ellenszegülésre a magyar törv. hozás szolgálatot alkalmat; szükség tehát, hogy ezt mi magunk legyőzése által hozzuk helyre. Szóló a kérdéses határozattól mellyet soha sem pártolt eláll. A most felszólalt két követ előadásából röviden csak ezeket említtük meg. Egy francz minister boldognak mondá Angliát, mert abban a génie nem előzte meg a századot, mert a polgári institúciók egy időben fejlettek ki a nép kívánatival. Így van ez nálunk is, tekintünk a műipar s literatúra iránti kifejlődésekre, itt a polgárság majd minden csatálya megragadta az idő intését.

(Folyt. következik.)

[Nemzeti színház]. Szombaton november 20kén bérletszűnéssel először: **Szökött katoná.** Eredeti színmű népdalokkal 3 felvonásban. Irta Szigligeti, zenéjét szerkeszté Szerdahelyi, az új díszítvényeket festette Engert.

A budapesti nőegyesület ezüst-sorsjátékának elhalasztása iránt lapunk előbbi számában

a sorshuzás ujonnan kitűzött határnapja 1844. mart. 22ére tétetett, most az egyesület részéről ez olly világos értesítéssel igazították, hogy a sorshuzás szombaton mart. 23kán Pesten fog okvetlenül következni.

Adakozás. A miskolci tűzkárvalottak számára ns Békésmegye részéről 521 pft. 55 pg. krajczárnyi gyűjtemény tétetett le nálunk t. megye pénztári hivatala által azon kijelentéssel, miszerint ez első küldeményt még több is követendi, mivel még minden gyűjtő nem szolgáltatotta be gyűjteményét, részben azért, mivel a mi termékben ajánlatott e sz. czélra, az majd csak a terméki jelen esőkent ár emelkedése után fordítatik pénzre, hogy így a segédpénz tete-mesüljön. Ezen összeghez adott Orosháza 84 fr. 32¹⁰/₄₀ kr.; T. Komlós 33 f. 51 kr.; a kigyósi kertészség 20 kr.; Békés város 176 fr. 42¹⁰/₄₀, B. Csaba 119 fr. 50¹⁰/₄₀ kr.; M. Berény 74f. 48 kr.; Körös-Tarcsa 14 fr. 38¹⁰/₄₀ kr.; Békésmegyei casino 17f. 50kr pp. Szinte a fennebbiek fölségelésére Kávárul t. Márton József ur 5 pftot adakozott. Miket minélelőbb rendeltetési helyekre juttatandunk. Ha minden ns megye s hatóság olly buzgó honfi segéllyel gyámolitaná kárvalott miskolci vereinket, mint a ns lelki Békés, úgy nagy részben le volnának tüvész-okozta könyeik törölve az által insgre sújtott feleinknek.

(Magyar gazdasági egyesület.)

A gyümölcs-tenyésztés előmozdítása körében szerzett érdemek kitüntetései alapotott s évenként kiosztandó ezüst érdempénzre f. é. nov. 11kén tartott közgyűlésen a jelen évre köv. 12 hazánkiai ítéltekéltéknak: 1) Schirel János rigyiczai plebánus urat Bácsmegyében, ki a helybeli földesuraság gyámolításával nemcsak az iskolai ifjuság rendes oktatását gyümölcs és szederfa-nevelésben és nemesítésben eszközöl s egyszerűs mind a lakosokat több ezer oltvánnyal ellátá, hanem fáradhatlan szorgalma s nem kiméltáldozati által saját kertjében és faiskolájában ns gyümölcs- és szeder-csemetéinek számát majd százezerre nevelé. 2) Csere nyéi József tisz. kanonok s nagykovácsi plebánus, ki 35 évi hűpásztorkodása alatt híveinek szellemi műveltségén kívül azoknak anyagi gyarapítására is kiterjesztvén gondjait, részint serkentés és szóbeli oktatás részint gyakorlati utmutatás és oltóágak osztogatási által a gyümölcs-tenyésztést érintett helységekben olly annyira meggyökerezteté, hogy ma már minden háza s minden utcájára legnemesb gyümölcsfákkal díszlik, mi által a lakosságnak egy azelőtt nélkülözött, most azonban bő jövedelmü forrás- és iparágat nyitott. 3) Hiry Ferencz ur, a zilahi tanoda egyik oktatóját, ki nemcsak ön maga úzi szenvedélyesen a gyümölcs- és szeder-tenyésztést, hanem abban mind tanító társit, mind növendékit szorgalmasan oktatja, melly czélra tanítványinak az iskola udvarán alkotott kertből egyenként ágacskákat osztogat, mellyeken az önnévelt csemetéket mind egyike mint saját tulajdonát apolja, s azokat tettszése szerint elviheti vagy eladhatja; midőn ellenben a hanyag kertágyacskájából kibecsültetik s az egy harmadiknak adatik, minek természetesen következzése szorgalmi versenyzés s növekedő megkedvelése a gyümölcs-tenyésztésnek. 4) Hajdu Jerom, beregszászi görög kath. lelkész alesperes urat, kinek lelkes indítványára eszközöltetett: hogy esperesi kerületéhez tartozó 9 papi és 15 iskola-mesteri s így összesen 24 belső telek számára egy alkalmas és válogatott gyümölcsfajakból álló kerületi faiskola közköltéségen állíttassék, hogy abból későbbben az érintett, különben is kopár és elhanyagolt telkek nemes oltványok és gyümölcsfákkal ellátatnának, a mesterek pedig egy fogadott kertész vezérlete alatt fanemesítésben oktattatván, ezek idővel a nemesb gyümölcsfákat mind magok számára szaporítani, mind a 10 ezer lélek-re menő kerületben, melly jelenleg félvad és kietlen, terjeszteti, s ezt főleg az ifjuság tanítása által előmozdítani képesek legyenek. 5) Toszt Antal urat, nádor fens. udvari kertészt, ki a tavali gyümölcskiállításnál az ő fens. részéről beküldött szintolly számos, mint válogatott gyümölcsfajok által szorgalmát s becses ismereteit nagy mértékben tanusítá, egyszerűs mind oltóágak osztogatásában mutatott szives készsége által a gyümölcs-tenyésztés sikeres előmozdítására fővárosunk körében méltánylandó sikerrel hatott. 6) Grainer János urat horvátkimle plebánost Mosonmegyében, ki is a pásztorkodása alatti községet faiskola létesítésére bírta, mellyben az iskolai ifjuság a gyümölcsfa nevelésben oktatattik, honnét a fölnevelt csemeték a lakosok kertjeibe s a helység utcáira kiültetendők. 7) Dr. Encz Ferencz urat, főm. Bathány hg rendes orvosát Mező-Komáromban Veszprémmegyében, ki is köztudomásra a gyümölcs-tenyésztést nemcsak tudományosan és szenvedélylyel hanem nagy kiterjedésben úzi és lelkes példája, részint oltóágak osztogatása s csemeték eladása által ezen iparágat érdemteljesen terjeszti. 8) Köves János

enyingi plebánus urat Veszprémmegyében, ki a főmél-ureság által átengedett téren gyümölcsfaiskolát létesíté s azon az iskolai növendékeket a gyümölcsfanevelés minden ágaiban oktatja ollyformán, hogy az általuk á-polt fácskák, mihelyt arra alkalmasok, további kiültetés végett köztük kiosztassauak; ki továbbá a gyümölcs-tenyésztés terjedését azon helyes mód által is iparkodik biztosítani, hogy híveit születések, házasságok s halálozások alkalmakor az olly események tartósb emlékezte végett mindannyiszor három v. négy gyümölcsfa kiültetésére kényszeríti. 9) Gaján György urat az unio-nváros tanácsosát Gömörmegyében, ki is nmcsak a murányvölgyi gyümölcs-tenyésztő társ. jótékony munkálkodásiban hathatós részt veszen, hanem hosszas évi buzgó fáradozást s tudományos vizsgálódást által (mirül Társalkodónkba iktatott jeles értekezési is nyilvános tanuk) saját kertjében is jeles gyümölcsfagyűjteményt állított össze, mellyből oltóágakkal s nemes csemetéikkel mindenkinek szivesen szolgál. 10) Berényi József urat bucsi reform. iskola tanítót, ki a gyümölcs-fanevelés és nemesítés módját saját kertjében nemcsak önmaga szorgalmasan gyakorolja, hanem abban a kezére bizott iskolai ifjuságot is elméletileg s gyakorlatilag is szép előmenetellel tanítja. 11) Káplár Endre urat, m. Szentiványi Mark cs. kamarás ur kertészt kinek érdemeit eléggé bizonyítja a tolmácsi kertből évenként eladatni szokott több ezernyi gyümölcsfa s kitémár a bécsi gyümölcs-tenyésztő társas. is érdempénzzel kitüntetésre több ízben méltónak ítélte. 12) Wiederspann Henrik urat Leopoldkülvárosi tanítót Pesten, ki gyümölcs-tenyésztési ritka ismereteinek több rendű jeleit adá s azokat különösen a középponti orsz. gyümölcs-kertalkotásakor kitünteté; s ki továbbá a keze alatt álló iskolai ifjuságot nagy sikerrel fogná e hasznos és kellemes ágában a polg. foglalkozásnak oktatni, ha e czélra szükséges kerte tehetne szert. Megtétetvén az intézkedés mind en ütt az érdempénzreknélk illető hatóságok utján eszközzendő ünnepélyes átadása végett valamint méltán reméli az egyesület, hogy említett érdemes hazánkiai e kitüntető elismerés s megtiszteltetésben nem annyira buzgó közremunkálásuk jutalmát, mint a közméltánylás öszinte jelét fogják tekinteni, úgy más részről hazánk erkölcsi s anyagi érdekében ohajlja, miszerint a lelkesek és néptanítók sorából évenként számosabbban találkezzanak, kik a fen megtisztelt polgártársink buzditó példájától serkentve s üdvös hatásukat e szép pályára is kiterjesztve, olly polgári díszes kitüntetésben részesülhetni ügykezzenek. Pesten novemb. 11én 1843. Török János egyes. titoknok.

Zágráb kir. város utasítása a k. városok rendezetése iránt.

Zágráb város követe köv. utasítást kapott küldötől: 1) A kir. városok szavazatira nézve, mellyek őket törvény, szokás s alkotványunk szelleme szerint illetik, s mellyek visszaadása a k. k. előadásnál fogva is a mostani törvényhozás tárgya, minde-nekelőtt oda munkáljon a követ, hogy minden kir. városnak külön szavazat nemcsak biztosítassék, hanem azonnal gyakorlatba is vétessék, mert ezt nemcsak az alkotvány szellemével öszhangzó százados szokás, hanem a megyék példájais követeli, mivel azoknak egyenkénti szavazatjuk van, ámbár nagyság s népességre nézve olly roppant köztük a különbség, mint a kir. városok közt. Ha pedig a 3dik rend ezen jog szerinti voksokat a k. városoktól folyvást megtagadná: akkor a követ, miután ez országgyűlésen a k. városok befolyása nélkül hozott minden végzés ellen ovaszt tett, a többi városi követekkel egyetértőleg, további utasítás nyomán, az országgyűlést hagyja el. 2) Szavazat biztosítása előtt semmi orsz. tárgya ne bocsátkozzék. A kir. városok rendezetése nézve pedig, minthogy az országgyűlés és megyék, szóval: a publico-politikai igazgatás előleges szabályoztatása nélkül a városok rendezetése sem vezethetne kívánt czélhoz, következésképp czélszerűbb lenne ezt is a többi rendezés idejére halasztani; mivel azonban a város-rendezés többek véleménye szerint a városok emelkedésére nagy befolyással lenne: ha a többiség ez ügy tárgyalását még ez országgyűlésen kívánná, a követ no szavazzon ugyan ellene, de azon munkálatot, melly a mostani ker. ülésekben tárgyalatik, semmi esetre se pártolja, még pedig azon okból ne, mivel az olly radical utasításokat foglal magában, mellyek sem a nép szellemével s méveltségével, sem a százados által szentesített institúciókkal, sem a mostani város-kezettel öszse nem hangzik. Ennélfogva inkább arra szavazzon a követ, hogy az 1827ki orsz. választmány munkálata, de a 2.

czikk kivételével, melyben kir. felügyelők indítványoztatnak, emeltesék törvényre. Mivel azonban a felügyelők mellőztével a választási kijelölésekre nézve gondoskodni kell: azt indítványozza, hogy a megüresült hivatalok minden kijelölés nélkül töltsenek be; mihez képest a belső s külső tanács mindentagjai annak nevét, kit meg akar választani, írásban adják be, s az illy szavazatok többsége döntse el a választást. 3) A zsidókra nézve, kinek sorsa az 1840: 29. t.cz. által annyira javítottatott, hogy a mostani viszonyok közt többet magok sem kívánhatnak, legkisebb határozatot se pártoljon, mely gazdagságuknál fogva különben szerfölött kényelmes politikai helyzetüket emelné.

Bácsbodrogmegyei közgyűlés folytatása.

XII. A' szülő követek neveinek hirlapokbani kitételét szorgalmazó kívánatunk követinknek utasításul adott azért is, hogy miután a két tábla meg nem egyezése miatt, az országgyűlési hirlapok létrehozandása iránt még most csekély remény sugárzik felénk, a' kerületi naplónak kinyomatására pedig vállalkozók nem találkoznak, s' így a' hirlapok közléséhez kénytelenítettünk ragaszkodni: igyekezzenek tehát azt kieszközölni, hogy a' hirlapokban közlendő országgyűlési vitalközlések előadóinak nevei is kitélessenek, ezt kívánván a' képviselők feletti ellenörködés is. XIII. Büntető t.könyv. Legszorosab kötelességének választá a' biztosság, hogy a' büntető törvénykönyv iránti véleményét s' javaslati tervét a' KK. és RR. elibe terjessze, mivel azonban a' munka nagysága, az abbi elvek újdonsága, s' hazánkrai alkalmazása, ugy az idő rövidsége legszivesb szándékában föltartóztatta, néhány főczikkely iránt előterjeszté véleményét. a) A' 2. fejezetben kitétt büntetések nemeire tekintőleg mindenütt ott, hol az országos választmány örökös rabságot javasolt, a' halálos büntetés további megtartására véleményez, s' ámbár egyik szónok előterjeszté, mikép az isteni törvény újmutatásával, ne ölj' kapcsolatban legyen a' természeti törvény szabálya, mely szerint senkinek sem támadhat joga más életétől megfosztani, másik szónok kifejté, miként a' statusnak büntetni csak két főczélból lehetvén, hogy a' hasonló büntetésektől visszaretentsem, s' romegtető példa által el-tartóztasson, vagy hogy javulási pályára vezessen, a' halálos büntetésnek végrehajtásával pedig egyik cél sem éretik el, az első nem, mert tapasztalati eseményekből bizonyos, hogy a' siralomházba kitétt inkább szána-kozást, s' ennek kijelentéseül koszorukat, kivégeztetés-körkönyüket nyernek, mint utálat kísérs' s' kárhoztatás-öket; a' második nem, mert holtat javítani nem lehet; folytatá továbbá: miként ha a' halálos büntetést egyedül alkalmas eszköznek látná azon célra, melyet elérni szándék, ugy ő is a' halálos büntetés föntartása mellett szavazna, ámdé! ellenkezőt kénytelen nyilvánítani, midőn a' törvénykönyvbe igtatott örökös rabság szint-olly képes ártalmatlanná tenni bármily elvetemült gon-nosztevőt, s' még is emberibb büntetés, s' alkalmazha-tóbb azon büntetési főszabályhoz mig lágyabb eszközök fön vannak a' bűnhöztetésre, szigorúbbakat használni, kegyetlenség, s' így a' halálos büntetésnek végképi el-körlesztését indítványozá, még is a' más oldali előter-jesztésre: hogy bármily elméleti okoskodások s' az em-beriség nevében fölmelegített szánakozási szép szavak mondatnak is el, a' tapasztalati körülmények s' innét fo-lyó események annyira meggyőzhetnek mindenkit, hogy egy javithatlan gonosztevőt csak a' halálfélelem tartóztat s' retent vissza azon borzasztó rablási s' gyilkolási merényektől, melyeket annak eltörlesztésével sokszor vad szenvedélyjükből böszmerész leend vad kinozás-sal párosítva elkövetni, s' ez érzékeny fölszólítás több pártolóra találván a' halálos büntetés' föntartása, köz maradjon'nal kiáltatván ki, követinknek utasításul ada-tott, s' így, mint több megyében történt, követink ország-gyűlési szavazatukat előforduló alkalommal e' tárgyban visszavonni kénytelenítettnek. b) A' magány-rendszer elfogadtatását az orsz. választmányi munkálatokban ki-tott okoknál fogva czélszerűnek vélvén a' biztosság, a' botfenyíték megszüntetését véleményezé. Egy szó sem emelkedvén a' gyalázatosan nem javító bot mellett, egy szívvel élelkel el lön fogadva e' korszerű javaslat; di-szére a' biztosságnak s' megyének. c) Az I. r. 8. fejeze-tére nézve mi az elévülés idejét illeti az A. /-alatti kü-lönvélemény fogadtatott el. d) A' tanácsosak felelős-ségét illető czikk, az orsz. választmány véleménye sze-rint módosítottat s' utasításul is adatott. e) Végre a' büntető t.könyv 3. részének 18. fejezete kerülvén szö-nyegre, a' választmány a' börtönök felállítására s' fen-tartására szükséges költségeknek az orsz. választmány javaslatára szerint nemesek által is aránylag viselendését

bár ez a' házi adó elfogadása tárgyában hozott megyei határozattal ellentétben áll, miután a' büntető t. könyv behozatalát már az 1840: 5. t.cikk rendelvén, a' czélt eszközök nélkül el nem érhetné, de azon jótékonyt is tekintve, mely ez intézkedések létrehozatával az egész nemzetre háruland, elfogadta. Fölkelt több szónok, s' előterjesztvén, miként ezen választmányi javaslat, homlokegyenest ellenkezővén az anyautasításban kimondott s' követinknek már utasításul adott megyei határozattal, mely szerint a' szabadítókos nemesi rend nyakára semmi szín alatt bármily adó ne tolassék mert sarkalatos törvényünk és szabadságunk nyilván mentesítnek e' hazában minden nemes bármilyen adótól, s' miután itt nemesek a' mi, a' jelenlevőket érté egyik szónok "erőnyünkön vagyon szó, hanem távollévő nemes társainkéröl is, ezek pedig meghíva nem valának, mert a' körlevél e' tárgyról nem emlékezteté a' honmaradta-kat, oda hajlott indítványával, miként e' tárgy újabb rendkívüli közgyűlésen tárgyalatván, erre az egész megyei nemesség szólították be. Kifejtetvén azonban az ellenoldal szónokai által, miként személy- s' vagyonbá-torságunk biztosítására alkottatván a' büntető t.könyv, ha e' szent czélt elérni akarjuk, s' ezt akarunk kell, az erre szükséges eszközökre is áldoznunk kell; induljunk már ki egyszer a' haladási diszpályára, barátokozunk meg a' közös fehérviseles nagy elvével, melytől hazánk szerencsés jövője igen nagy részben függ, s' midőn azon igaztalanság szembetűnő, hogy hova szerencsétlen nemes társaink is elzártnak, s' bűnhödsi szenvedésük ideje alatt a' szelidebb emberiség pályájára javitva visz-sza vezetnek, az itteni költségterheket egyedül a' szegény adózó népre toljuk, az osztóigazság s' viszonyosság is kívánja hogy midőn urbéri telkeken lakó nemes-társaink már úgy is pótlandják e' költségi terheket, más hasonjogu nemesség is, melynek születésével több jutott a' kedvező szerencse adományból, osztózzék e' közhasznú áldozatban, mert ki volt kimondva a' k. k. előadásokban, alkudnunk kell az idővel s' ha a' szerenc-sétlen nemfizetési elv miatt a' választmányi dicső mun-ka megbukik, a' jövődő nemzedék irgalmatlanul bírál-land fölöttünk s' akkor megérdemeljük a' legkeserűbb rovatást. Uraim! a' nemfizetésben nem rejlik szabadság, sőt épen akkor vagyok szabad ha fizetek. Itt minden ha-logatás politikai vétek, mely a' művelt világ előtt föltot hagyand a' magyar néven. E' nagy igazságu véd-okok több pártolót találván minthogy a' közteherviselet ellenzők erőszakoltatni kívánák a' cortesek becsődítte-tését, s' szónoki többség pedig kimondá, hogy illy cortes-kedésnek nem barátja sőt ellensége akkor, midőn a' cor-tessereg egyedeinek szavazatát sem fontosnak sem nyomadókosnak nem ismerheti el, s' mivel már szönye-gen forgott e' tárgy itt határozni kell, kéri tehát az el-nök alispánt a' szavazati többség kijelentésére s' csila-pulván a' kedélyek kimondva lett: hogy a' börtönökre kívántató költségterheket a' bácsi nemes és nem nemes közösen viselendi. Ez előki szavakat harsány öröm-kialtás követvén, fölsugárzott Bács felé a' haladás első véze:csillaga, melyet ha híven követünk, nagy lesz a' haza s' ezzel nagy és gazdag Bács. A' sorozati tárgyak közül nevezetesbek a' Baján felül kijelölt dunai átmets-zés, s' ásandó csatorna iránti határozat. E' fontos ügy közfigyelmet érdemelvén, néhány sor nem lesz a' tisztelt közönség előtt érdektelen. Ugyanis az idej nagy és hoz-szan tartó vízáraddással az ugynevezett, rezeti fok körül a' Duna magát átszakítván, s' itt a' természet a' művi mesterfortélyokat kijátszván, hirtelen egy félkörű vízi kanyarulat holt Dunává vált, s' az imigy egyenes folyást nyert Duna rohanást kapván, az ellenkező partra olly erővel zuhant, hogy először reményünk támadott, mi-ként egyenes vonalban utat nyitand magának. Csa-latva láttuk azonban várakozásunkat e' parttól a' tulsóra visszaütödvén, folyását az ugynevezett, nyéki holt Du-nába' vennisietett, s' ha a' nem messze terjedő partokat áttöri, vége örökre a' bajai Dunának, vége az almagyar-oroszági kereskedés főpontjának, de vége tulról Bába-széknek, hol előntve lesz az egész vidék, s' veszélyez-tette a' város, s' a' szomszód helyek, s' nincs egész Bába-ig egy parti állomás, melyen a' hajózik kiköthetnek. E' kettős veszély elhárítására Bács megye lelkes KK. és RR. e' nagyfontosságu közügyet szívén viselő s' buzgón pártoló főispán Rudics József ő mélt. elnöktele alatt tartott kisgyűlésen hatalmas szónoklattal felfogván ha-tározatba ment, hogy miután e' pontban a' késedelem veszélyes, a' segély rögtön szükséges, biztosság szor-galmazza ns. Pestgyénél, melynek területén fekszik az átmetszési tér, egy választmány kiküldetését s' minéle-lőbbi megjelenését, mely csakugyan Bajára jövőd'Bács,

Tolna, Baranya megyék küldötteivel együtt tanácsko-zandó, s' midőn a' tervezett átmetszési vonal az orsz. vá-lasztmányi javaslati vonallal épen egyenlő, s' ennek úgy létében Pest megye vállalkozásunkhozi járulását kül-dötteinek meghagyá s' egyesülés esetében Bács önere-jével teljesítendi a' munkálatot. Ez lett a' közgyűlési végzemény. Így tehát a' gőzhajózás s' az egész vontató dunai kereskedés, e' keresztülszakadás s' átmetszés ál-tali tetemes rövidséggel s' az első két órányi a' második egy napi közleltséget nyervén, kiszámíthatlan haszon háramlandik a' vízi kereskedőségre, s' örökösítve leend a' bajánai dunafolyás. E' kedvező alkalommal a' Baja s' Bácszék között tervezett dunai átjárásí rév is szö-nyegre kerülend, s' ha közegyezés létesülend a' föntisz-telt megyék között, a' Szeremlye s' Bába közti kettős révi átszállás egyre változik, s' a' veszélyek, melyek kö-zött élethalállal küzd néha a' szenvedő utazó, ö-rökre megszünendnek. — A' Baja kerületében intézendő nagy vállalkozások közül a' város keblébe pillantva, azon jóslatomnak visszaemlékezésével kezdem soraimat, hogy Baja az 1840ki majus 15ő napi borzasztó tűzveszély után maiglan háromszáz évvel lépett előbbre belszépsé-ge s' csinos épületeivel, s' a' szabályozó választmány szépítési rendeletit az építkezők versenyzése emelvén, a' nádtetők örök számkivetésével új izlés szerint épített házsorok díszlenek utcáinkon s' ki a' szerencsétlen év előtt látta Baját, méltán bámulhatja jelenlegi változásá-ban s' bár fájdalom! több példátlanul szerencsétlenül család véginségre jutván, keserű bánattal boldogabb vi-dékre költözött szerencsétlensége első óráiban, lassan-kint visszaválasztja előbbi fészkét, s' ujult erővel kezdi azt helyreállítani. A' közintézetit házak mind felépítet-ték, sőt egy elemi iskolával szaporítottatott a' tanodák száma, egy nemzeti Casino s' olvasó egyesület csinos külön termekben szövetkezte élvezi a' nemesb társalko-dás kellemeit, a' pompás czéllövész-kertben szép delu-tánokat töltött a' mulató gyülekezet, Thalia vándorai is megfordulának városunkban s' pártfogást találtak, a' sugó-dunán furdőház állott e' nyárszakon, sőt uszoda is alapítottatván a' növendék ifjuság számára rendes uszó-mester gyakoroltatá a' diákokat leginkább, kiknek pró-batételén örömmel szemlélek a' szülék magzataik ver-senyiparjokat. F.e. sep. 19. Bajánkat Pesttel s' a' közbeni élénk kapcsolatba lánczoló Bálint János és Markovics, máskép Schindra Pál kebelbeli fuvarosok, az almagyar-oroszági kereskedési kapcsolatok élönkebbítése, s' Bács és vidéki utazóknak leginkább téli időszakban kényel-mesb s' biztosb szállítása tekintetéből társulatba szö-vetkeztvén a' Pest és Baja közti utvonalon gyorskocsi-zási intézetet állítottak. Indul a' gyorskocsi minden va-sárnap, kedden és csütörtökön Bajáról regg. 4 órakor, öt váltás után eddig mindig pontosan esti 8 órára Pes-ten volt, visszaindult Pestről hétfőn, szerdán és pénte-ken s' hasonlóan esti 8 óra előtt Bajára hajtott minden-kor. Novemberben másfél nap alatt teendi utját február végeig. Fizetési díj Bajától Pestig 4 pengő frnt, Pesttől Bajáig 3 fr pg., egy személy 30 font máhát vihetvén ma-gával, az ezen felüli tehertől fontonként 1 pgő kr. jár. Állomási helye Baján „Markovics máskép Schindra Pál“ lakházánál, Pesten a' soroksári utcán a' két baknál. E' gyorsutazási vállalat főczélja levén, a' gyors, pon-tos s' a' tervben levő kocsi elkészültével kényelmes szállítás, méltó az utazók kedvezési pártfogására annál-inkább, mivel a' Zombor és Ujvidék közti vonallal is összeköttetést tervez. A' marhaus fontja 11 kr. ma-radt. — Sebők. —

Aldunai tartományok.

(Bibesco hazaérkezik. Moszka politika a' cserke-szek iránt. Szerbia.) Bukaresti hírek szerint Bibesco hoszpodár oct. 27én érkezett vissza Konstantinápolyból. A' szultán 6 álgyuval ajándékozta meg őt. — Odesszából arról értesülünk, hogy a' moszka kormány jövő évben sem fog megtámadólag bánni a' cserkeszekkel. Az idén ugy szólván misem történt ellenük s' mult nyáron a' szö-kött pótlék-katonaság sem érkezett Kaukázus vidékére; ugy látszik: az orosz kormány nagyon is érzi, miszerint jelenleg Európa tekintete egészen rajta csügg. — Szer-biában igen észrevehető, hogy a' kormány az egyes mi-niszterek s' minden rendű föbkek hajlamai éjszak s' dél közt ingadoznak, s' ámbár itt jelenleg politikai csend uralkodik, a' dolog jelen állásának még sem jóslhatni maradandó tartósságot.

Spanyolország.

(Olozaga cortes-elnökké választott Alkudozá-sok Prim és Amettler közt.) Novemb. 4én végkép ala-

kultnak nyilatkozatván magát a' cortes, Olozaga elnökké nevezetett ki, Aljon, Mazareddo, Pidal és Gonzalez Bravo pedig alelnökké választattak. A' királyné nagykorúvá nyilatkozatása tehát egy két nap mulva meg fog történni, mit azonnal általános közbocsánat követend. — Bayonoi hírek szerint Prim és Amettler nov. 3án alkudozásra jöttek össze, mellynél fogvást Gerona, Hostalrich és Figueras át fognak adatnia' kormánypártiaknak. Valenciában nyugalom uralkodik, de egyszerűsmind nagy inség a' barcelonai kereskedés megszűnté miatt; ez inség annyira emelkedett, hogy a' szegénység nagy része már rablásra kényszerült vetemülni. Barcelonában rendithetlenül folytatja kicsapongását a' junta; fegyvereseit azonban pontosan fizeti és ruházza a' lakosság elrablott vagyonából. — Barnabeu követ nov. 2kán igen hevesül kelt ki a' cortesben a' ministerség ellen; vádjai mindazáltal egyhangulag roszaltattak 's Lopez nagy tetszés közt dönté föl minden állításit. —

Anglia.

(O' Connell új fölszólítása az irlandiakhoz. A' nagy eskütszék itéletét nov. 3ára várják). Oct. 31dikén új fölszólítást intézett O' Connell az irlandiakhoz, mellyben mindenekelőtt a' politikai hatalom Londonban létező összpontosítása ellen kel ki 's hogy Irlandban a' hivatalok nagyobb része angolok és skótok kezei közt van, míg Angliában rendszeren csak igen kevés irlandit szokás alkalmazni, melly visszaélések azonnal megszünetnek, mihelyt tulajdon parlamentje fog lenni Irlandnak. — O' Connell pörében a' tanuvallomásokat folytatják, 's hiszik, hogy novemb. 8kán ki fogja itéletét mondani a' nagy eskütszék az iránt, hogy pörbe kell ő fogni O' Connellt vagy nem. Igenlő esetben azután a' rendszer kis eskütszék fogja majd fölőtte a' vétkes vagy nem vétkes szót kimondani. — A' szabadelmű sajtó folyvást élesen gáncsolja Bordeaux hg fényes fogadtatását, melly legujabban annyira ment, hogy Shrewbury gróf az „Éljen Vik Henrik“ kezdetű dalt harsogtatá hozzá érkeztek. —

Franciaország.

(A' Franco vád alól fölmentetett. Nemours hg uti tervei.) A' kir. ügyvéd a' Franco szerkesztőjét nem rég fölszólítási pörbe idézte, mivel Nemours hg angliai utjáról igen keményen és sértőleg nyilatkozott. Az eskütszék azonban minden vád alól fölmenté a' szerkesztőt, mi Lajos Fülöpnek igen nagy keserűséget okozott. — Nemours hg novemb. 10kén hagyá el Franciaország partjait, 's mintegy 15 napig szándékozik Angliában mulatni, honnan hitvesével együtt rövid látogatásra ránduland Belgiumba, és dec. első napjaiban már ismét Párisban fog lenni, még a' kamarák megnyitása előtt.

lőtt. Bordeaux hg ellenben csak nov. 25kén menend az angol főnemesség jószágairól Londonba, 's így e' két fiatal hg alkalmasint nem fog egymással találkozni. — Pondicheryből érkezett hírek szerint a' bourbonni páraucsnok Amsterdam és sz. Pálszigeteket Franciaország részire elfoglaltatá.

Görögország.

(Egy vagy két kamra legyen é?) Az alkotmányzó nemzeti gyűlés a' kir. lak táncsteremében tartandja üléseit; benne már padok és székek emeltettek, a' király számára külön páholy, a' diplomata testületére pedig külön karzat készül. Nagy a' kérdés: vajjon az alkotmány egy vagy két törvényhozó testület elvére építessék é? A' miniszterek csak egy kamrát ohajtanak 's e' mellett erősen harezolnak; ellenben a' francia 's angol követ kettőt kíván, úgy vélekedvén, miszerint egy kamra a' demokratiának szabad folyást engedne. Aeon nevű hirlap az egy kamrai elvet védi; a' többi lap ellenben a' kettőt pártolja. Azon alkotványozási készülétek kidolgozásával egy biztosság foglalkodik, 's e' célból az angol, francia, éjszakamerikai 's belga alkotványokat már átvizsgálá Belgium alkotványát legközelebbnek találta 's némi módosításokkal ezt fogja az építendő alkotvány alapjául ajánlani. — Rebesgetik, hogy indítványba fogják hozni, miszerint a' 60 millió franknyi kölcsön azon akból, mivel azt az előbbi ministerség minden vagy igen csekély haszon nélkül költé el, ne ismértessék el, azaz: ne fiztessék meg.

Törökország.

(Oláhország váltsága. A' vranai lázadás.) Bukarestben olly hírek szárnyalnak, miszerint Bibesco azért tartózkodék Konstantinápolyban olly sokáig, mivel ő 80 millió piasterrel kínálta meg a' portát Oláhország váltsága fejében, 's ez iránt alkudozott volna is, Oroszország pedig hajlónak mutatkozik az ajánlt összeget biztositani Oláhország számára, hanem csak úgy, hogy míg e' kölcsönt a' tartomány le nem fizetné, addig az mindig orosz katonaság hatalmában lenne folyvást. Ha e' hír való, úgy könnyen gondolhatni: hova czéloznak e' váltság emberei. — Vrana város környékén a' porta rendeletéből 500 ujoncz állittatván, midőn e' legénység a' városba hozatott, ellenszegült 's vele egyesültek nem csak rokonai, hanem a' török lakosság nagyobb része is. A' város keresztjén lakosin borszasztó kegyetlenséget vitt véghez a' föllazadt török nép, 2 órági sarcholás alatt 2 templomot gyujta meg 's sok férfit 's nőt fogságra vetett 's már Nissza felé indult, de az ottani pasától feltartóztatott. Titof a' két templom helyreállítását követelte azonnal a' portától, de még eddig iratára választ nem kapott.

Keletindia.

(Penzsab uralkodója meggyilkoltatik.) Oct. 2áról érkezett bombayi lapok szomorú történetét hozák meg egy lázadásnak, melly Penzsab királyságot annyira felforgatá, hogy az valószínűleg angolok birtokába kerülend. Sirszinghet, a' szikk királyát, és fiait hatalmas minisztere Dheian szingh meggyilkoltatá. Midőn a' királygyilkos Ajis szingh a' várba visszatért, azonnal jelentést tön Dheian szinghnek a' végbe vitt gyilkosságról 's egyszersmind felszólítá a' holtestek megtekintésére. Kocsiba ült mindkettő 's a' vár kapujában Ajis szingh szivben döfé Dheian szinghet a' hatalmas minisztert 's királygyilkoltatót 's tetemét testvérehez Szuser 's fiahoz Hira szinghhez küldé. E' két utóbbi katonáival körülfogá Lahore város 's iszonyún sarcholtatá. Midőn sept. 16án Hira szingh a' várba nyomult, legyőző Ajis, és Lena szinget 's többet, megöleté 's fejeiket a' sikon feltűzeté 's ekkép a' győzelmes Hira magát vezérnek nevezeté. Illy öldöklés után Dhullip szingh, Rundsit szingh egyetlen élő fia, egy 10 éves gyermek, emeltetett királylyá: következőleg Hira nagyvezér kezében most minden hatalom.

Külföldi elegyhír.

Rio-Janeiro. Sept. 4én fényes ünnepélyel ment véghez a' brazilai császár menyekzője Teréz nápolyi kir. hgnővel. A' város tündérelleg ki volt világítva.

Madrid. Nov. 6án hét lövés irányoztatott Narvacre, midőn színházba kocsizott. Segéde halálos, egy más kísérője pedig könnyű sebet kapott; azonban ő maga sértetlenül maradt. A' tetteseket nem leheté kézre keríteni. — Izabellát nagykorúvá nyilatkozatá az ogyetes cortes nov. 8án 193 szóval 16 ellen,

Perpignan. Prim táborfő katonái Gironát nov. 9én elfoglalták; Saragosában ellenben új zavarok készülnek. —

Dublin. Jelenleg 23300 főnyi angol katonaság van Irlandban, mellynek számát folyvást szaporítja a' kormány. —

London. A' rabszolgaság elleni társulat kérelmet intézett a' marokkai császárhoz, a' rabszolgaság eltörlesztése iránt. — Görögországra nézve követi tanácskozások fognak tartatni, mikben csak pénzügyi szempontból fog a' moszka képviselő részesülni. —

Paris. Guizot csillaga homályosulni kezd az udvarnál; a' király ugyanis őt vádolja Bordeaux herczeg Londonba utazása miatt, mit ő annak idejében meggátolhatott volna. Thiers és Molé már hegyezik 's részen tartják füleiket. —

ÉRTESÍTŐ.

Gőzhajók járása.

Indulnak: **Pestről Pozsony 's Bécs** felé bezárólag nov. 20aig mindennap; azután minden második, azaz páros napon, nevezetesen nov. 22. 24. 26. 28. 's 30. Dec. 2. 4. sat. míg az idő 's víz állapota engedi, 7 órakor regg. Pestről **Zimony 's Drenkova** felé nov. 24 's 29kén reggel 6 órakor. Minden akadály- 's alkalmatlanság elhárítása végett a' t. cz. utasok méltóztassanak utazási jegyeket indulás-előtti napon váltatni 's szinte akkor a' pogyászt is átvételi nyugtávány mellett a' hivatalban átadni.

Megjelent 's minden hiteles könyvárosn. kapható:

Propylaeumok a' társasági philosophiához tekintettel hazánk viszonyaira.

Irta **Szontagh Gusztáv.**
Budán 1843.

Tartalom: I. A' társaság czélja. II. A' történetírás philosophiája 's főpontjai. III. Az emberiségnek történetírasi kifejlődése. IV. A' társasági philosophia rendszerei. 1. A' politikai rendszerek. a) Az állandóság rendszere. b) A' forradalom rendszere. c) A' reform rendszere. 2. Az egyházi (vallási) rendszerek. a) A' catholicismus. b) A' rationalismus. c) A' protestantismus. V. A' keresztény-világi 's társasági élet történetírasi kifejlődése. VI. Futó pillanatok nemzetünk történetére. Toldalék: Hazánk jelen viszonyai a' propylaeumok szempontjából. Kötve 1 fr. 20 kr. e. p.

A' pesti k. tudom. egyetembeli állatgyógyintézetnél megürült kovácstanítói állomás betöltésére 1843k évi február 17dikén regg. 8 órakor az orvosi-kar épületében csődület újra fog tartatni.

Ezen állomással 300 ezüst ftnyi évfizetés, szabad lakás 's 3 öl tűzifa összekötvék.

Azoktól, kik ez állomást elnyerni ohajtanák meghívántatik:
1) A' magyar 's német nyelvbeni tökéletes jártasság.

2) Hiteles oklevelekkel bebizonyítandó: hogy a' cs. k. bécsi állatgyógyintézetben a' baromvrosi tudományi folyamatot jó sikerrel 's előmenettel elvégezvén, valamely lovagezrednél, mint gyógy-kovácsok szolgáltak légyen.

3) Folyamodók a' kitűzött esódhatárnap előtt legalább három nappal, minden oklevelekkel ellátva, Pesten az orvos-sebészi tanulmányok igazg. jelenjenek meg. Mi is ezennel a' nm. m. kir. httó tan 1843k évi sept. 5én 31.892. szám alatti kegy. intézvénye következtében közhírré tétetik, Pesten oct. 31kén 1843.

A' pesti orvos-sebészi tanulmányok igazg. által. 3—3

Halászlati árverés.

Cs. kir. Ráczkevi urodalom főtisztí részéről közhírré tétetik hogy ezen urod. tartozó dunai, 's tóbeli halászlati jogok (tanyánként) a' promontoriumi főtisztí hivatalnál, regg. órákban tartandó nyilvános árverés útján f. évi dec. 2kán haszonbérbe kiadandók.

A' bérleni szándékozők szükséges bánatpénzzel ellátva a' fenkitett időre 's helyre hivatalosak.

Kelt Promontórbán nov. 15én 1843.

2—3.

Hirdetés.

Tek. Vasmegeyének f. e. sept. 14ki közgyűlése 2006 sz. végzéséhez képest. Sárvár városban, a' helyszínen, néhai Kuczer Antal ur árvaít illető emeletes ház a' főútczában több apró hozzá tartozó melléképülettel 's szántóföldekkel együtt, vagy részenként a' t. ns. megye jóváhagyása fentartása mellett jövő 1844 febr. 26án árverés útján eladatnak.

Kelt Ostli-Asszonyfalván nov. 15dikén 1843. Ostffy Sándor, t. ns. vasmegeyi szolgabíró. 1—3.

A' sz. Kecskemét városától délnyugotra 1 1/2 órányira fekvő 's 1713 holdból álló községi [görbe majori] pusztai részjóság, melly néhai t. Sárközy Zsigm. ur örökösét illeti, ezeknek törv. meghatalmazottjától, Bertha Sándortól kedvező föltételek mellett megszereshető Pesten, a' Granátos utcz. 462. sz. Libasinszky házban a' 12ik sz. lakáson. 1—3

Balászfalvai Kis Károly urak, ns Pest-megyében keblezett szab. Kecskemét városától mintegy 2 órányi távolságu 's Baumgarten testvéreknek kézi zálogképen átadott ágasegyházi pusztabeli rész birtoka f. é. dec. 20án a' helyszínen tartandó közárverés útján azonnali készpénz fizetésért eladandó. Kelt Pesten nov. 18án 1843. Simonyi József, t. pestmegeyi eskütt, mint végrehajtó bíró. 2 3